

УДК : 336.14:352 (477)

Т.Б. Кублікова., к.е.н., доцент

Е.І. Курганська

Одеський державний економічний

університет , м.Одеса ,Україна

e-mail: Faro1@ukr.net

e-mail : elekurg@rambler.ru

КОНЦЕНТРАЦІЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ НА ЄДИНОМУ

КАЗНАЧЕЙСЬКОМУ РАХУНКУ

Т.В. Kublikova

Odessa state economic university

Е.І. Kurganskaya

Odessa . Ukraine

e-mail: Faro1@ukr.net

e-mail: elekurg@rambler.ru

CONCENTRATION OF BUDGETARY FUNDS ON THE UNIFORM

EXCHEQUER ACCOUNT

Т.Б. Кубликова., к.э.н., доцент

Одесский государственный

Э.И. Курганская

экономический университет,

г.Одесса ,Украина

e-mail: Faro1@ukr.net

e-mail :elekurg@rambler.ru

КОНЦЕНТРАЦИЯ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ НА ЕДИНОМ

КАЗНАЧЕЙСКОМ СЧЕТЕ

Визначено основні фактори, які обумовлюють необхідність казначейського обслуговування державного бюджету. Доведено необхідність існування Єдиного казначейського рахунку (ЄКР) для ефективної діяльності казначейської системи, яка виявляється не лише можливістю концентрації і децентралізації на ньому бюджетних ресурсів та, як результат, - прискорення процесу і підвищення оборотності бюджетних коштів, ефективності їх використання, а й доступністю інформації для розпорядників коштів про касові надходження та касові виплати за рахунок коштів державного бюджету.

Ключові слова: казначейська система, управління бюджетними коштами, ЄКР, касові надходження, державний бюджет, фінансова система.

The main factors necessitating treasury services state budget. The necessity of the existence of the Single Treasury Account (STA) for the effective operation of the treasury system , which is not only the ability of concentration and decentralization of budgetary resources on it and as a result

- the acceleration of the process and increase the turnover of the budget, the efficiency of their use, but also the availability of information for spending money on cash receipts and cash payments from the state budget.

Keywords: treasury system, Budget Management, the single treasury account, cash receipts, the state budget, the financial system.

Постановка проблеми та її актуальність. Недосконалість системи управління коштами бюджету комерційними банками особливо виявлялась у період економічної кризи, спаду виробництва, кризи платежів, що призвело до відсутності коштів на рахунках підприємств, організацій, бюджетних установ. Саме внаслідок приховування прибутків від оподаткування, порушення комерційними банками нормативів відрахувань від загальнодержавних податків, зборів та обов'язкових платежів між державним і місцевими бюджетами, які встановлені Верховною Радою України, безпідставного затримання перерахування комерційними банками доходів бюджету, Державний бюджет недоотримував належні йому кошти.

В різних комерційних банках та Національному банку України було відкрито безліч поточних рахунків бюджетних установ по державному бюджету і позабюджетних коштах, що не давало змоги ефективно застосовувати механізми контролю за витрачанням бюджетних коштів. Одним з головних наслідків розпорошення бюджетних коштів по безлічі поточних рахунків міністерств, відомств, бюджетних установ та комерційних банків. Запровадження казначейської системи виконання бюджету забезпечило акумулювання державних коштів на ЄКР, певну ефективність управління державними коштами, контроль, прозорість та цільове використання бюджетних коштів за видатками. Разом з тим, функціонування казначейської системи спонукало низку нових проблем, серед яких - підвищення ефективності управління видатками державних коштів. Саме від дієвості системи управління видатками багато в чому залежить обіговість коштів, своєчасне та раціональне фінансування державних програм, фінансування функцій держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в дослідження питань з управління доходами і видатками бюджету за умов переходу економіки до ринкових відносин присвячені праці таких вчених як О.І. Барановського, М. Безгубенка, Й.М. Безкида, О.Д. Василика, В.М. Опаріна, С.І. Юрія та інших. Становлення і розвиток казначейського виконання бюджету розглянули відомі вітчизняні вчені як П.Г. Петрашко, С. Е.Прокоф'єв, О.О. Чечуліна, С.Харченко, С.І.Юрій, Й.Н.Бескид, М.Огданський, О.Д.Василик, О. Даневич. Питання розвитку та становлення Державного казначейства розглядалися в публікаціях іноземних науковців: Б. Аллена., М.Альєра та інших, українських науковців: О.С. Даневича, О.І. Кіреєва, А.Г. Коломийця, М.Ф. Огданського, Г.О. П'ятаченка, П.Г. Петрашка, В.П. Тентюка та інші.

Невирішені раніше питання. Однак невирішеними залишається низка проблем, пов'язаних з відсутністю ефективних механізмів управління в умовах обмеженості фінансових ресурсів в процесі касового виконання державного бюджету, які приводять до необхідності здійснення нераціональних запозичень для покриття касових розривів, що виникають у процесі виконання бюджету, і втрат від невикористання тимчасово вільних державних фінансових ресурсів; структурної розбудови фінансового сектору в контексті вимог до забезпечення фінансової стабільності, оцінки вразливості структури фінансового сектору до впливу факторів ризику, вдосконалення регулювання і нагляду за функціонуванням фінансового сектору з врахуванням структурних змін; діюча схема здійснення видатків сприяє оперативності проходження платежів в меншій мірі, ніж при переході на модель виносного робочого місця, яка забезпечує обіговість фінансових ресурсів, сприяє більш ефективному використанню бюджетних коштів, надає можливість попереднього і поточного контролю за касовим виконанням державного бюджету без додаткових часових обмежень; має головну перевагу—зручність для розпорядників коштів; є необхідність подальшого розвитку, але немає юридичних підстав.

Формулювання мети. Виходячи з вищевисловленого, метою статті є формулювання основних підходів до впровадження єдиного казначейського рахунку.

Виклад основного матеріалу. Введення в систему електронних платежів (СЄП) дозволило скоротити терміни проходження платежів, збільшило обіговість бюджетних коштів, забезпечило прозорість бюджетного процесу та цілісність системи контролю за рухом грошових коштів, надало можливість для складання щоденної оперативної звітності з обліку доходів державного бюджету, яка до цього часу надавалась виключно Національним банком України на другий або третій робочий день з моменту платежу. Запровадження розрахунків через систему електронних платежів Національного банку України (СЕН НБУ) і (ЄКР) надало широких можливостей і значно прискорило розрахунки та виконання державного бюджету на всіх рівнях починаючи з рівня району, дозволило акумулювати на ЄКР бюджетні кошти із наступним розподілом та перерозподілом на регіональному рівні, а також дало змогу вести безпосередній контроль за проходженням розрахунків із бюджетом та здійснювати оперативне управління доходами на всіх рівнях. Розгляд та аналіз діючої платіжної системи показав, що стан організаційної структури фінансової системи не давав змоги забезпечити виконання першочергових завдань, які виникли з переходом на фінансування видатків Державного бюджету України в межах його доходів, а також здійснення системного контролю за проходженням коштів державного бюджету через банківську систему та ефективного їх використання розпорядниками коштів. Це вимагало розв'язання низки існуючих на той час проблем, а саме:

- розробка законодавчої бази, яка б стала підставою для запровадження нових механізмів виконання бюджету, нових методів контролю;
- досягнення прозорості бюджетної інформації, доступної та зрозумілої для всіх її користувачів;
- встановлення обов'язкової звітності всіх отримувачів бюджетних коштів, яка надавала б можливість визначати результати виконання завдань;
- удосконалення процесу спрямування бюджетних коштів шляхом запровадження обліку та контролю за прийнятими розпорядниками бюджетних коштів зобов'язаннями;
- визначення концепції управління бюджетними коштами, використовуючи інструменти досягнення мети (платіжну систему, план рахунків у бухобліку операцій з виконання бюджетів тощо).[6]

Сучасний механізм управління видатками базується на наступних положеннях.

По-перше, СЄП НБУ побудована на пакетному способі передачі інформації. Це означає, що інформація від АРМ-відправника у вигляді файлу надсилається до АРМ-одержувача, АРМ СЄП обмінюються між собою за допомогою електронної пошти (NBUMAIL), яка відокремлена від інших систем передачі даних, і, безумовно, має високий ступінь захисту.

По-друге, координацію сумісної роботи СЄП і СТП забезпечує система моніторингу технічних коррахунків (СМТК), яка є системою централізованого ведення в режимі реального часу рахунків банківських установ в системі міжбанківських платежів.

По-третє, відображення інформації про відправку та прийом платежів на технічному єдиному казначейському рахунку (ТЄКР) і на технічному рахунку співвласника центрального апарату і управлінь казначейства дає змогу відстежувати реальну суму залишку на ЄКР та участь кожного органу казначейства динаміці протягом банківського дня. Зазначимо, що інформація відображена на ТЄКР і відповідає реальній сумі коштів на ЄКР.

Подальший розвиток СЕМП відбувається у напрямку створення нової СЄП-2, яка замінить СЄП, включить СТП. Все це забезпечить новий рівень надійності, оперативності і прозорості платіжної системи.

Органами Державного казначейства обслуговуються понад 12 тис. місцевих бюджетів та 40 тис. розпорядників бюджетних коштів. Державне казначейство України, як орган оперативного управління бюджетними коштами, акумулює надходження доходів та

здійснює платежі за видатками державного та місцевих бюджетів через систему рахунків, відкритих в органах казначейства, шляхом безготівкового перерахування коштів. [4]

Одним з ключових принципів організації казначейського обслуговування бюджетних коштів є принцип роботи єдиного казначейського рахунку. Визначення “ Єдиного казначейського рахунку ” в кожній конкретній країні має свою специфіку і залежить від багатьох факторів, адже казначейства різних країн створюються і розвиваються індивідуально, мають відповідні політичні, економічні умови та нормативно-законодавчу базу.

Відкриття єдиного казначейського рахунку в Національному банку України – це не просто акція, яка позбавила комерційні банки можливості користуватися вільними бюджетними ресурсами. Це виважений крок, який дає можливість використати переваги статусу учасника СЕП і поліпшити процес управління державними коштами. За наявності своєчасної і достовірної інформації про надходження до бюджету, здійснені видатки та наявні зобов'язання можна оперативнo ухвалювати рішення щодо розміщення тимчасово вільних залишків або здійснення запозичень.[7]

Державне казначейство України організовує, контролює і забезпечує роботу Єдиного казначейського рахунку через центральний офіс, об'єднуючи інформацію, отриману із зовнішнього середовища платіжної системи Національного банку та внутрішньої інформаційної системи територіальних органів Державного казначейства. Територіальні органи Державного казначейства забезпечують контроль під час здійснення операцій з рахунків, відкритих у системі ЄКР на відповідній території в межах коштів, що надходять з Державного казначейства для розпорядників коштів відповідного рівня або за рахунок надходжень на підставі розподілу, затвердженого його головним розпорядником.

Якщо розглянути більш детально роль ЄКР, можна виявити, що застосування казначейської системи виконання бюджету відрізняється від банківської насамперед тим, що казначейство концентрує в Єдиній системі два потоки грошових коштів, які виникають у процесі виконання бюджету, – доходний і витратний на Єдиному казначейському рахунку. Такий порядок суттєво прискорює прийняття управлінських рішень щодо процесу обігу бюджетних коштів.[2]

Таким чином, можна стверджувати, що ефективне здійснення управління за видатками бюджету залежить від визначення оптимального варіанта впровадження роботи Єдиного казначейського рахунку, а саме: відкриття рахунків у системі установ Національного банку. Тут можуть бути різні шляхи реалізації цього завдання: по-перше, через клієнтські рахунки органів Державного казначейства в установах Національного банку, такий шлях найбільш поширений у багатьох країнах, відкриття рахунків для користувачів бюджетних коштів у системі казначейства є тільки його справою, якщо для цього є законодавче підґрунтя. Мається на увазі, що казначейство повинно мати юридичне право здійснювати платежі від імені їх власників – розпорядників та одержувачів бюджетних коштів з усіма можливими наслідками (укладених сторін) тощо; по-друге, через кореспондентські рахунки органів Державного казначейства в установах Національного банку.

При цьому, казначейство повинно увійти в Єдиний інформаційний простір – Систему електронних платежів як будь-який банк. Такий підхід передбачає виконання певних умов Національного банку щодо структури побудови рахунків та системи бухгалтерського обліку та звітності. У 2001 році статус Державного казначейства змінився.

Із клієнта банку Казначейство стало учасником Системи електронних платежів Національного банку України, що дозволило зосередити кошти Державного бюджету на єдиному рахунку, та дало змогу більш ефективно використовувати ці кошти і управляти ними. Як зазначає Прокоф'єв С. ”значення функціонування ЄКР для ефективної діяльності казначейської системи визначається не лише можливістю концентрації і децентралізації на ньому бюджетних ресурсів та, як результат, - прискорення процесу і підвищення оборотності

бюджетних коштів, ефективності їх використання, а й доступністю інформації про касові надходження та касові виплати за рахунок коштів державного бюджету”. [5]

З метою задоволення технічного процесу безперебійного та безпроблемного обслуговування бюджетів, позабюджетних фондів та інших клієнтів Національним банком за участю Державного казначейства була розроблена окрема модель обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку в СЕП НБУ, яка остаточно сформувалась у 2004 році.

ЄКР об'єднує систему рахунків, що діють в єдиному режимі та через які органи Державного казначейства проводять операції за доходами та видатками бюджетів усіх рівнів відповідно до Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік. Це дає можливість Державному казначейству в режимі реального часу отримувати інформацію про рух та наявність коштів на ЄКР як результат здійснення операцій на всіх його бюджетних та не бюджетних рахунках.[8]

Діючий у системі казначейства порядок відкриття та функціонування рахунків для обслуговування бюджетів, а також розпорядників та одержувачів бюджетних коштів дозволяє сконцентрувати бюджетні кошти держави на централізованому єдиному рахунку, проводити електронні міжбанківські розрахунки у децентралізованому режимі та відобразити їх в обліковій системі казначейства на обласному рівні.

Державне казначейство використовує сьогодні 8-му (“4К”) модель обслуговування кореспондентського рахунку, яка поєднала можливості СЕП і системи термінових переказів (СТП) коштів для управління ЄКР.

Завдяки коштам ЄКР здійснюється покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів, пов'язаних з недостатньою платоспроможністю місцевого бюджету на конкретну дату погасити бюджетні фінансові зобов'язання за визначеними статтями видатків за рахунок наявних та очікуваних грошових активів загального фонду місцевого бюджету та коштів резервного фонду.

Запровадження ЄКР, на який зараховуються усі доходи, і з якого здійснюються всі наступні видатки бюджетів, дає змогу зосередити державні кошти на кореспондентському рахунку Державного казначейства. Наявність на центральному рівні інформації про стан та рух бюджетних коштів надає Міністерству фінансів та головним розпорядникам коштів широкі можливості для гнучкого маневрування фінансовими ресурсами держави та оперативного контролю за спрямуванням коштів. А відтак, володіти фінансовими важелями регулювання економічної ситуації в державі.

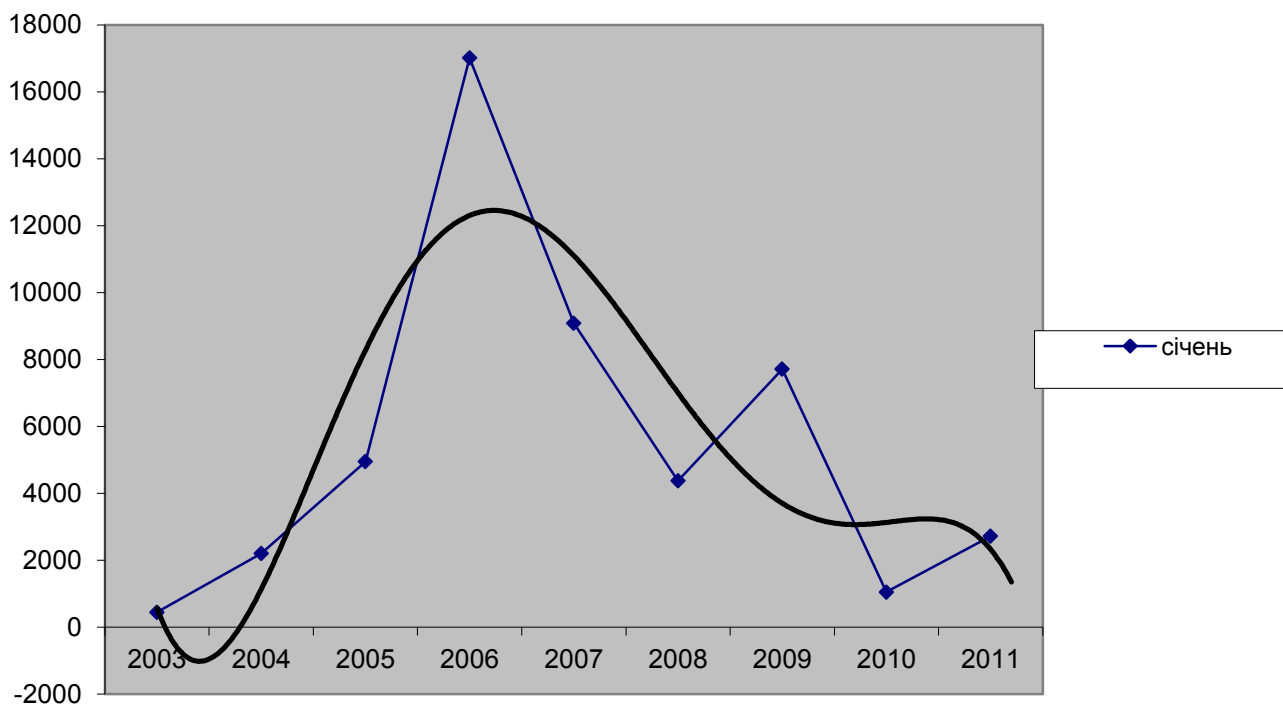


Рис. Сальдо ЄКР

Так, аналіз показників вхідного сальдо на початок місяця свідчить про те, що значного економічного спаду Україна набула 2006-2008р.р., найменші показники-2003р., початок 2004р., 2009 і навпаки, значного зросту-2005р., кінець 2010р. (див. рис.) Щоденна потреба у бюджетних коштах становить близько 8млрд.грн., оскільки повністю задовольняє і покриває всі видатки. Якщо ж сума залишку менша-можлива проплата лише захищених статей в розрізі кодів економічної класифікації видатків (КЕКВ), про що свідчать дані 2010 року. Але, завдяки грамотній політиці нового уряду, показники залишку ЄКР станом на початок місяця з 1055 млн.грн. сягнули до 7755 млрд.грн. [8]

За минулі роки проведена значна робота щодо формування єдиної централізованої системи органів державного казначейства, розроблення методологічних принципів казначейського виконання Державного та місцевих бюджетів України, взаємодії з іншими органами законодавчої і виконавчої влади, що беруть участь в організації та здійсненні бюджетного процесу.[1]

В основу функціонування системи електронних платежів покладено бухгалтерську модель, завдяки якій учасники цієї системи мають можливість здійснювати багатоступеневий контроль за достовірністю даних на всіх стадіях та рівнях розрахунків та щоденно отримувати в автоматизованому режимі інформацію у форматі затвердженого бюджету.

Висновки. Завдяки діяльності казначейської системи, фінансові органи, місцеві адміністрації щоденно отримують достовірну інформацію про надходження в розрізі видів доходів та бюджетів, мають можливість здійснювати аналіз та приймати управлінські рішення. Необхідність існування Єдиного казначейського рахунку (ЄКР) для ефективної діяльності казначейської системи виявляється не лише можливістю концентрації і децентралізації на ньому бюджетних ресурсів та, як результат, - прискорення процесу і підвищення оборотності бюджетних коштів, ефективності їх використання, а й доступністю інформації для розпорядників коштів про касові надходження та касові виплати за рахунок коштів державного бюджету. Запровадження казначейської системи виконання бюджету

забезпечило: акумулювання державних коштів на ЄКР, ефективність управління державними коштами, контроль, прозорість та цільове використання бюджетних коштів за видатками.

Література:

1. Даневич О. Оптимізація процесу управління бюджетними коштами // Казна України. - 2001. - № 7-8. - С. 10-12.
2. Огданський Н. Консолидація финансовых средств в одной структуре// Казна України. - 2003. - № 9. - С. 9-10,25.
3. Охримовський О. Удосконалення організації в роботі територіальних казначейських органів// Казна України. - 2004. - №11 . - С. 4-6.
4. Петрашко П.Г. // Казна України. - 2004. - № 7-8. - С. 11-12.
5. Прокофьев С. Е. Казначейская система исполнения бюджета Франции. Бюджет, 2003, № 6.
6. Чечуліна О.О. Державне казначейство: правовий статус і напрямки діяльності // Економіка. Фінанси. Право. - 2000. - № 12. - С. 18.
7. Юрій С.І., Бескид Й.Н. Бюджетна система України. - К.: НІОС, 2000. - 400 с.
8. <http://www.treasury.gov.ua> Офіційний веб- портал Державного казначейства України.

Вказані основні чинники, що впливають на казначейське обслуговування державного бюджету. Визначено значення функціонування єдиного казначейського рахунку (ЄКР) для ефективної діяльності казначейської системи не лише як можливість концентрації і децентралізації бюджетних ресурсів, що призводить до прискорення процесу і збільшення оборотності бюджетних коштів, ефективності їх використання, але і до доступності інформації про касові виплати за рахунок засобів державного бюджету.

Ключевые слова: казначейская система, управление бюджетными средствами, единый казначейский счет, кассовые поступления, государственный бюджет, финансовая система.

Basic factors influencing on treasury maintenance of the state budget are indicated . The value of functioning of single treasury account is certain for effective activity of the treasury system not only as possibility of concentration and decentralization of budgetary resources, that results in the acceleration of process and increase of turnover of budgetary facilities, to efficiency of their use, but also to availability of information about cash payments due to facilities of the state budget.

Keywords: exchequer system, management of budgetary funds, the uniform exchequer account, cash receipts, the state budget, a financial system.

Рекомендовано до публікації д.е.н. Баранова В.Г.